

Pensionssystemet

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2004 om pensionssystemet. Motionerna gäller det reformerade pensionssystemets fördelningseffekter bl.a. ur ett könsperspektiv, pensionsrättens storlek vid studier och totalförsvarsplikt samt fördelningen av pensionsrätt mellan makar och efterlevandeskydd. Några motionsyrkanden gäller premiepensionssystemets fonder. Slutligen behandlas en motion om pensionsöverföringar för anställda vid Europeiska patentverket.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I ärendet finns åtta reservationer och två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden.....	5
Allmänt om det reformerade ålderspensionssystemet.....	5
Ålderspensionssystemets utformning.....	6
Motion.....	6
Utskottets ställningstagande.....	7
Pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt.....	10
Motion.....	10
Utskottets ställningstagande.....	10
Makars pensionsrättigheter.....	11
Motioner.....	11
Utskottets ställningstagande.....	12
Fonderna i premiepensionssystemet.....	15
Motioner.....	15
Utskottets ställningstagande.....	15
Pensionsöverföringar till Europeiska patentverket.....	17
Motion.....	17
Utskottets ställningstagande.....	17
Reservationer.....	20
1. Ålderspensionssystemets utformning, punkt 1 (v).....	20
2. Jämställda intjänandegrunder, punkt 2 (v, mp).....	20
3. Genomförandegruppen, punkt 3 (v, mp).....	21
4. Pensionsrätt vid studier, punkt 4 (v, mp).....	22
5. Pensionsrätt vid totalförsvarsplikt, punkt 5 (v).....	22
6. Makars pensionsrättigheter, punkt 6 – motiveringen (m).....	22
7. Makars pensionsrättigheter, punkt 6 – motiveringen (kd).....	23
8. Fonderna i premiepensionssystemet, punkt 7 (v).....	23
Särskilda yttranden.....	25
1. Makars pensionsrättigheter, punkt 6 (fp, c).....	25
2. Fonderna i premiepensionssystemet, punkt 7 (mp).....	25
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	26
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	26

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ålderspensionssystemets utformning

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf362 yrkandena 2 och 8.

Reservation 1 (v)

2. Jämställda intjänandeogrunder

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf362 yrkandena 3 och 4.

Reservation 2 (v, mp)

3. Genomförandegruppen

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf362 yrkande 6.

Reservation 3 (v, mp)

4. Pensionsrätt vid studier

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf362 yrkande 5.

Reservation 4 (v, mp)

5. Pensionsrätt vid totalförsvarsplikt

Riksdagen avslår motion 2004/05:Fö242 yrkande 2.

Reservation 5 (v)

6. Makars pensionsrättigheter

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Sf357 yrkandena 17 och 18, 2004/05:Sf363 yrkande 19 och 2004/05:A352 yrkande 6.

Reservation 6 (m) – motiveringen

Reservation 7 (kd) – motiveringen

7. Fonderna i premiepensionssystemet

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Sf230 yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:Sf362 yrkandena 10–14.

Reservation 8 (v)

8. Pensionsöverföringar till Europeiska patentverket

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf218.

Stockholm den 3 mars 2005

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Tomas Eneroth

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Eneroth (s), Anita Jönsson (s), Per Westerberg (m), Bo Könberg (fp), Mona Berglund Nilsson (s), Mariann Ytterberg (s), Ulla Hoffmann (v), Lennart Klockare (s), Anita Sidén (m), Kerstin Kristiansson Karlstedt (s), Linnéa Darell (fp), Birgitta Carlsson (c), Göte Wahlström (s), Anna Lilliehöök (m), Mona Jönsson (mp), Kurt Kvarnström (s) och Kenneth Lantz (kd).

Utskottets överväganden

Allmänt om det reformerade ålderspensionssystemet

Det reformerade ålderspensionssystemet består av ett standardskydd i form av inkomstgrundad ålderspension bestående av inkomstpension och premiepension samt ett grundskydd i form av garantipension för dem som haft låga eller inga förvärvsinkomster.

Den inkomstgrundade ålderspensionen bygger på den s.k. livsinkomstprincipen, som innebär att alla pensionsgrundande inkomster under livet har betydelse för pensionsnivån och väger lika tungt oberoende av när under livet de tjänas in. Såväl pensionsrätten som avgiften utgör 18,5 % av den pensionsgrundande inkomsten på högst 7,5 inkomstbasbelopp. Av pensionsrätten utgör 16 procentenheter pensionsrätt i ett s.k. fördelningssystem, inkomstpensionen, och 2,5 procentenheter pensionsrätt i ett fonderat system, premiepensionen. Pensionsrätten grundas också på s.k. pensionsgrundande belopp som kan tillgodoräknas föräldrar med små barn, för plikttjänstgöring och för studiemedelsberättigade studier. Någon övre åldersgräns för intjänande av pensionsrätt finns inte. Inkomstgrundad pension kan tas ut fr.o.m. 61 års ålder.

I fördelningssystemet räknas pensionsrätterna upp med ett index som följer den genomsnittliga inkomstutvecklingen. Även intjänandetaket räknas upp årligen i takt med denna inkomstutveckling. Den årliga inkomstpensionen beräknas genom att summan av de uppräknade pensionsrätterna divideras med ett delningstal, som bestäms bl.a. med hänsyn till den genomsnittliga förväntade livslängden för åldersgruppen vid tidpunkten för pensionsuttaget och en tänkt framtida tillväxt. Härigenom blir inkomstpensionen redan från början förhöjd med en antagen framtida tillväxt på 1,6 % som fördelats jämnt över pensioneringstiden. Den fortsatta pensionen följsamhetsindexeras, vilket innebär att ålderspensionen räknas upp fullt ut med prisutvecklingen och, om den faktiska reelltillväxten avviker från normen om 1,6 % tillväxt, görs vid indexeringen dessutom ett påslag eller ett avdrag motsvarande avvikelsen.

I premiepensionssystemet fonderas inbetalda medel individuellt, och tillgodohavandet redovisas på individuella premiepensionskonton.

Fördelningssystemets finansiella stabilitet säkras genom reglerna för automatisk balansering. Den automatiska balanseringen avser indexomräkningen av pensionsbehållningar och pensioner och säkrar att systemets skulder på sikt aldrig överskrider systemets tillgångar. Detta sker genom en årlig beräkning av fördelningssystemets samlade skulder och tillgångar. Om skulderna ett år överstiger tillgångarna skapas ett s.k. balansindex, som i stället för inkomstindex räknar om pensionsbehållningarna och pensionerna så att balansen i systemet på sikt återställs. I takt med att systemets tillgångar ökar i förhållande till skulderna återställs indexeringen. När balans-

talet överstiger 1,0000 är pensionsskulden mindre än systemets tillgångar och systemet beräknas klara sitt åtagande med marginal. Balanstalet för 2005 är 1,0097.

Det inkomstgrundade pensionssystemet omfattar fullt ut personer födda 1954 eller senare. Personer födda åren 1938–1953, den s.k. mellangenerationen, omfattas av de reformerade intjänandereglerna enligt en s.k. tjugondelsinfasing. Det innebär att de får ett i förhållande till födelseåret ökat antal tjugondelar av pensionen från det nya systemet och resterande antal tjugondelar från ATP-systemet. För personer födda 1937 eller tidigare gäller i princip äldre bestämmelser. Dock följsamhetsindexeras den utbetalade tilläggs pensionen med utgångspunkt i tillväxtnormen 1,6.

Ålderspensionssystemets utformning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om att ersätta det reformerade ålderspensionssystemet med ett mer omfördelande system. Vidare bör riksdagen avslå motionsyrkanden om att utreda pensionssystemets intjänandegrunder från ett jämställdhetsperspektiv och ett klassperspektiv. Riksdagen bör också avslå motionsyrkanden om den automatiska balanseringen och om Genomförandegruppens arbete. Jämför reservationerna 1 (v), 2 (v, mp) och 3 (v, mp).

Motion

I motion Sf362 av Lars Ohly m.fl. (v) finns ett flertal yrkanden om utformningen av pensionssystemet. Motionärerna kritiserar särskilt det nya pensionssystemets brist på förutsägbarhet och att det bidrar till ökade klyftor i samhället. Motionärerna anser att systemet bör ersättas av ett mer omfördelande system som finansieras med skatter och arbetsgivaravgifter på hela lönesumman (yrkande 2). Enligt motionärerna missgynnas kvinnor på grund av lönediskriminering och barnafödande och av att pensionssystemet är anpassat efter ett manligt arbetslivsmönster. Regeringen bör därför tillsätta en utredning om hur det nya pensionssystemets intjänandegrunder kan göras jämställda för kvinnor och män (yrkande 3). För många förvärvsarbetare är möjligheten att höja pensionen genom att arbeta längre enbart teoretisk. En utredning bör få i uppdrag att titta på pensionssystemets verkningar utifrån ett klassperspektiv (yrkande 4). Den automatiska balanseringen och andra regler i pensionssystemet medför att pensionärerna får bära ett alltför stort ansvar för systemets finansiella balans. Underskott upp till en viss storlek bör i stället finansieras med en tillfällig höjning av den allmänna pensionsavgiften som inte ger pensionsrätt. Vid större underskott får ansvariga politiker ta ställning till hur balans i systemet skall uppnås (yrkande 8).

Vidare skall riksdagens samtliga partier ges nödvändig information om vad som kvarstår av Genomförandegruppens uppdrag och fortlöpande få insyn i dess arbete (yrkande 6).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, av vilka flera senast behandlades under föregående riksmöte i betänkande 2003/04:SfU5. Under beredningen höll utskottet även offentliga utfrågningar för att inhämta kompletterande upplysningar om bl.a. ålderspensionernas storlek och pensionssystemets stabilitet.

Utskottet vill liksom tidigare framhålla att livsinkomstprincipen, som utgör en av hörnstenarna i det reformerade ålderspensionssystemet, ger goda möjligheter för enskilda att påverka pensionens storlek. Samtidigt är det viktigt att ett inkomstgrundat system är följsamt mot den samhällsekonomiska och demografiska utvecklingen. Det reformerade systemet har konstruerats så att det skall klara de påfrestningar som det kan förväntas utsättas för genom den ökande medellivslängden och den förväntade ökningen av antalet ålderspensionärer.

Avgiftsuttaget och pensionsrätten i det reformerade pensionssystemet utgör 18,5 % av den pensionsgrundande inkomsten. Enligt princippropositionen (prop. 1993/94:250) var avsikten att det reformerade pensionssystemet skall ge en pension som utgör ungefär samma andel av inkomsterna under förvärvsperioden som i ATP-systemet. I ATP-systemet kunde en person som förvärvsarbetade i normal omfattning räkna med att vid pensioneringen få en kompensationsnivå på mellan ca 55 % och 65 % av slutlönen, förutsatt 2 % årlig realltillväxt och under vissa förutsättningar i övrigt. Ett riktmärke för Pensionsarbetsgruppen, vars förslag låg till grund för princippropositionen, var att den som förvärvsarbetat i 40 år och haft en helt jämn inkomstutveckling som sammanfallit med den genomsnittliga inkomstökningen i ekonomin skall få en pension som uppgår till 55–60 % av inkomsten det sista året före pensioneringen om han eller hon går i pension vid 65 års ålder. Med den genomsnittliga livslängd som då rådde och med en antagen ekonomisk tillväxt på 1,5 % per år bedömde Pensionsarbetsgruppen att det härför krävdes ett avgiftsuttag på 18,5 % av de årliga pensionsgrundande inkomsterna.

I proposition 1997/98:151 (s. 613 f.) angavs beträffande pensionsnivåerna att det egentligen är omöjligt att göra en jämförelse med ATP-systemet eftersom det är konstruerat för en ekonomi med en real tillväxt på omkring 2 % och det inte visat sig vara finansiellt hållbart. I propositionen angavs dock att vid 2 % tillväxt blir pensionen för en genomsnittlig individ ungefär lika hög i det reformerade systemet som i ATP-systemet, under förutsättning att individen tjänar in pensionsrätt under drygt 40 år. Vilket

system som ger högst pension vid en given egen inkomstillväxt varierar emellertid mycket mellan olika individer. I propositionen belystes även en ökande medellivslängds betydelse för pensionsnivån.

Det finns olika sätt att uttrycka kompensationsgrader i ett pensionssystem, t.ex. genom att pensionen relateras till slutlönen eller till genomsnittsinkomsten. Inom Regeringskansliet förbereds en rapport till Europeiska kommissionen om pensionssystemet, som denna gång även skall omfatta kompensationsnivåer. Rapporten skall avlämnas till sommaren 2005.

Vad avser kvinnors pensionsförmåner ansåg utskottet i sitt betänkande 1997/98:SfU13 att det reformerade pensionssystemet hade utformats på ett sätt som innebar en rimlig avvägning. Med hänsyn till de analyser som föregått princippropositionen var någon ytterligare analys ur jämställdhetsperspektiv enligt utskottet inte påkallad, men det var viktigt att man följer utvecklingen från jämställdhetssynpunkt under införandefasen.

Det reformerade pensionssystemet innehåller regler som direkt omfördelar från dem med höga inkomster till låginkomsttagare och därmed från män till kvinnor. En sådan regel är den s.k. takregeln, dvs. att pensionsrätt grundas på inkomster upp till 7,5 inkomstbasbelopp. Samma omfördelande egenskap har garantipensionen, dvs. att den som haft låga eller inga förvärvsinkomster får den inkomstgrundade pensionen kompletterad med garantipension. Även det förhållandet att samma delningstal gäller för kvinnor och män (gemensam livslängdstabell) gynnar kvinnorna. Vid de utfrågningar som utskottet höll under förra riksmötet framkom att kvinnor som grupp har lägre pensioner än män men att kvinnor i förhållande till slutlönen får högre pension än männen. Kvinnor får också en större ”avkastning” på varje inbetalad krona än män. Utskottet konstaterade sammanfattningsvis (bet. 2003/04:SfU5) att utfallet för kvinnor blir bättre än för män i det nya systemet. Den omständigheten att kvinnor generellt sett får lägre årlig pension är en återspeglning av det på arbetsmarknaden rådande löneläget, som i sin tur har sin grund i att kvinnor framför allt arbetar i låglöneyrken och att de i stor utsträckning arbetar deltid. Enligt utskottets mening är detta inte något som ett aldrig så rättvist och jämställt pensionssystem kan råda bot på.

Utskottet erinrade samtidigt om att regeringen i budgetpropositionen för 2004 har framhållit att pensionsreformen är mycket omfattande och genomgripande och att politiken därför under de närmaste åren bör ha tydligt fokus på uppföljning och analys av reformen. Uppföljningen borde inriktas på om reglerna fungerar på avsett sätt och att drivkrafterna till arbetsstimulans ger de effekter som avsetts och även belysa effekterna för kvinnor och män.

Utskottet noterar även att regeringen i budgetpropositionen för 2005 (prop. 2004/05:1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten s. 10) anger att huvudfrågan för att långsiktigt klara välfärden är att öka förvärvsfrekvensen bland äldre och senarelägga pensionsinträdet. Den genomsnittliga åldern för pensionsinträdet eller utträdet ur arbetskraften är alltså låg.

Regeringen har därför givit dåvarande Riksförsäkringsverket i uppdrag att ta fram metoder för samt att redovisa beräkningar av hur den genomsnittliga åldern för pensionsinträdet har utvecklats över tiden.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Sf362 yrkandena 2, 3 och 4.

Den s.k. Genomförandegruppen, som består av företrädare för de fem partier som träffat pensionsöverenskommelsen (s, m, fp, kd, c), har i uppdrag att medverka i beredningsarbetet och att vårda överenskommelsen. Utskottet framhöll i betänkande 1997/98:SfU13 (s. 38-39) att det arbetssätt som använts för att kunna reformera och förändra ATP-systemet har varit en nödvändighet för att de fem riksdagspartierna i enighet skulle kunna ställa sig bakom förslaget till reformerad inkomstpension. Viljan att nå fram till gemensamma beslut bidrar till att ge pensionsbeslutet en ökad långsiktig stabilitet. Därför är det väsentligt att det fortsatta arbetet med kvarstående frågor bedrivs enligt samma metod, dvs. att de fem partierna samverkar tills lösningar som bygger på enighet uppnås. Utskottet underströk även betydelsen av att pensionsöverenskommelsen vårdas.

Utskottet vill liksom i betänkande 2000/01:SfU13 framhålla att även den samlade utvärderingen av regelverket bör göras i samråd med Genomförandegruppen. Med det anförda avstyrks motion Sf362 yrkande 6.

Fördelningssystemet är helt skilt från statsbudgeten och finansieras med avgifter och avkastning från AP-fonderna. Regler om automatisk balansering har införts för att säkra systemets finansiella stabilitet. Reglerna innebär att om de beräknade skulderna ett år överstiger tillgångarna skapas ett s.k. balansindex, som i stället för inkomstindex räknar om pensionsbehållningarna och pensionerna så att balansen i systemet på sikt återställs. Utskottet anser inte att det finns anledning att frånga den valda metoden med en automatisk balansering. Utskottet avstyrker därmed motion Sf362 yrkande 8.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att UTÖ-utredningen har haft i uppdrag att undersöka möjligheterna att i lag reglera utdelning av överskott i pensionsystemet. En förutsättning är enligt direktiven att överskottsutdelning inte skall medföra mer än en försumbar riskhöjning för automatisk balansering. I sitt betänkande SOU 2004:105 föreslår utredningen att utdelning skall ske då balanstalet överstiger 1,1000, dvs. då tillgångarna överstiger skulderna med minst 10 %. Överskottsutdelningen genomförs som en ökning av den löpande pensionen för dem som uppbär pension och som en ökning av pensionsbehållningarna för dem som ännu inte tagit ut pension. Detta sker genom en förhöjning via indexeringen. Utredningen anser att en överskottsutdelning troligen ligger långt fram i tiden.

I och med pensionsreformen överfördes finansieringen av efterlevandepensioner och förtidspensioner (numera sjuk- och aktivitetsersättning) från AP-fonderna till statsbudgeten. Sammantaget innebär reformen en ökad ekonomisk belastning för staten. Enligt pensionsöverenskommelsen motsvarar det ändrade betalningsansvaret en engångsöverföring på 300-350 miljarder kronor i 1999 års penningvärde. Medel motsvarande 258 miljarder

kronor har under perioden 1999 till 2001 förts över från AP-fonderna till statsbudgeten. Under 2004 skulle en avstämning ske för att bestämma den slutliga storleken på överföringen, och om ytterligare medel skulle överföras skulle detta ske den 1 januari 2005. Vid en kontroll i juni 2004 bestämde Genomförandegruppen att inga medel skulle överföras den 1 januari 2005 och att frågan om en eventuell ytterligare överföring skulle tas upp på nytt vid ett senare tillfälle. Riksdagen har härefter på förslag av finansutskottet i betänkande 2004/05:FiU6 om AP-fondernas verksamhet 2003 gjort ett tillkännagivande om att regeringen i vårpropositionen för 2005 eller på annat sätt under våren 2005 – efter överenskommelse i Genomförandegruppen – bör återkomma till riksdagen med en tidsplan om när den slutliga kontrollen av överföringsbeloppet skall vidtas och när eventuella ytterligare medel skall överföras från AP-fonderna till staten.

Pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt. Jämför reservationerna 4 (v, mp) och 5 (v).

Motion

Lars Ohly m.fl. (v) anser i motion Sf362 yrkande 5 att en översyn av pensionsrätten vid studier bör göras. Det är motiverat att öka pensionsrätten eftersom högskolestudier inte med automatik leder till hög lön. En förbättrad pensionsrätt vid studier får inte konkurrera ut andra för gruppen nödvändiga förbättringar.

I motion Fö242 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) yrkande 2 anges att möjligheten att höja nivåerna för de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande inkomst bör prövas. Motionärerna anser att det skulle vara rimligare att det pensionsgrundande beloppet motsvarar hela, och inte som nu hälften av, befolkningens genomsnittliga pensionsgrundande inkomst.

Utskottets ställningstagande

Vid studier tillgodoräknas en försäkrad som under någon del av ett år har uppburit studiemedel i form av studiebidrag enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) ett pensionsgrundande belopp för det året. Det pensionsgrundande beloppet skall motsvara 138 % av det studiebidrag som den försäkrade har fått. Anledningen till att det pensionsgrundande beloppet är högre än studiebidraget är att bidraget inte är skattepliktigt. Vid bestämmande av procentsatsen har beaktats skattereglernas påverkan vid en antagen genomsnittlig sidoinkomst för studerandekollektivet.

Även om studier inte automatiskt i varje enskilt fall kan sägas leda till högre lön anser utskottet liksom senast i betänkande 2003/04:SfU5 att studier i allmänhet måste betraktas som en investering för en framtida högre lön. Det pensionsgrundande beloppet för studier utgör en viss kompensation för den enskilde för att han eller hon helt eller delvis avstått från förvärsarbete och därigenom inte kunnat tjäna in pensionsrätt. Mot bakgrund härav och då en höjning av det pensionsgrundande beloppet måste finansieras inom studiestödssystemet avstyrker utskottet motion Sf362 yrkande 5.

En försäkrad som under någon del av ett år har genomgått grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspåbudsplikten skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp för det året. Det gäller om tjänstgöringen har pågått sammanlagt minst 120 dagar utan att grundutbildningen avbrutits. För varje tjänstgöringsdag med dag ersättning utgör det pensionsgrundande beloppet hälften av genomsnittet av samtliga för intjänandeåret fastställda pensionsgrundande inkomster för försäkrade som under det året har fyllt högst 64 år, delat med 365. Nivån har bestämts med utgångspunkt i genomsnittsinkomsten för försäkrade i de åldersgrupper som är aktuella. Genom reglernas konstruktion följer nivån löneutvecklingen i samhället. Utskottet finner, liksom vid sin senaste behandling av frågan i betänkande 2002/03:SfU1, inte anledning att föreslå en omprövning av nivån och avstyrker motion Fö242 yrkande 2.

Makars pensionsrättigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om makars pensionsrättigheter. Jämför reservationerna 6 (m) och 7 (kd) samt särskilt yttrande 1 (fp, c).

Motioner

I motion Sf357 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m) begärs i yrkandena 17 och 18 ökade möjligheter att fördela pensionsrättigheter mellan makar. Motionärerna anser att premiepension på två liv skall vara det normala och inte kräva särskild ansökan. Pension till efterlevande make skall dock enbart beräknas på de premier som har betalats in efter giftermålet eller efter det att samboendet har inletts. Vidare bör möjligheten att överlåta pensionsrättigheter i inkomstpensionssystemet utökas. Även sådan pension skall kunna tillfalla en make som överlever den andra. Pensionsrättigheter skall dock inte heller här kunna överlåtas retroaktivt.

I motion Sf363 av Göran Hägglund m.fl. (kd) föreslås att för makar med gemensamma barn som inte fyllt tolv år skall den totala intjänade premiepensionen fördelas lika mellan dem, om de inte aktivt begär att så inte skall ske. I yrkande 19 begärs att regeringen ger Genomförandegruppen i uppdrag att utreda utformningen av reglerna för detta.

Även i motion A352 av Annelie Enochson m.fl. (kd) yrkande 6 begärs förslag till ändring så att pensionspoängen i premiepensionssystemet automatiskt delas mellan föräldrarna, om annat inte anmäls. Detta skall gälla tills barnet är åtta år.

Utskottets ställningstagande

Enligt riktlinjerna för pensionsreformen skulle en möjlighet införas för makar födda år 1954 eller senare att efter gemensam ansökan dela pensionsrätt intjänad inom det reformerade pensionssystemet. Delningen skulle ske fortlöpande under tiden för äktenskapets bestånd så länge utträde ur systemet inte anmäldes. Vardera maken skulle i princip tillgodoföras hälften av makarnas sammanlagda pensionsrättigheter som intjänats under ett år, dock att det värde som överfördes från en man till en kvinna skulle räknas ned med hänsyn till kvinnors längre medellivslängd. Pensionsrätt överförd från en kvinna till en man skulle räknas upp i motsvarande mån. Enligt särskilda regler skulle även makar födda före 1954 få dela pensionsrättigheter.

Under det fortsatta beredningsarbetet utarbetades ett detaljerat förslag till en ordning för delning av pensionsrätt som presenterades i departementspromemorian Ds 1995:41. Förslaget avsåg endast makar födda 1954 eller senare och innebar att all pensionsrätt som makarna hade tjänat in under ett aktuellt år skulle ingå i delningen.

Under remissbehandlingen anfördes stark kritik mot den föreslagna ordningen, bl.a. mot hur den skulle samspela med garantipensionssystemet och därmed innebära svårigheter för makarna att överblicka konsekvenserna av delning. Om endast den make som delat med sig av pensionsrätt hade gått i pension, kunde i vissa fall makarnas gemensamma inkomster bli lägre än delningen förutan.

Till följd av kritiken inriktades det fortsatta beredningsarbetet på att försöka finna en lösning som i huvudsak fyllde syftet med delningen och som samtidigt gjorde det möjligt att i tillfredsställande utsträckning undvika de nackdelar som påtalats under remissbehandlingen. De överväganden som därefter gjordes resulterade i att makar fick möjlighet att löpande överföra pensionsrätt inom premiereservsystemet från den ena maken till den andra. Endast premiepensionsrätt som intjänats under äktenskapet kan bli föremål för överföring. Överföring skall vara frivillig, ske fortlöpande år från år och omfatta hela den premiepensionsrätt som en make tjänat in för året samt inte påverka garantipensionen. Kostnaderna för att överföra pensionsrätten belastar premiepensionskontot för mottagaren. Beräkningen av kostnaden är

densamma oavsett om den mottagande maken är kvinna eller man. Möjligheterna att överföra pensionsrätt omfattar även makar i mellangenerationen, födda 1938–1953.

Vid de utfrågningar utskottet hade våren 2004 angavs att premiepensionsmedlen minskas med 14 % vid en överföring till make samt att ca 6 000 personer beräknades utnyttja möjligheten att överföra premiepensionsrätt mellan makar.

Enligt vad som ovan framgått var de ursprungliga riktlinjerna om att all intjänad pensionsrätt skulle kunna delas svåra att genomföra. Med den utgångspunkten måste det enligt utskottets mening anses fördelaktigare, och mer ägnat att jämnare fördela intjänade pensionsrätter, att överföringen omfattar all premiepensionsrätt för året som den ena maken tjänat in i stället för endast hälften av vardera makens intjänade premiepensionsrätt.

Förutom de allmänna efterlevandeförmånerna, som till stor del är inkomstrelaterade och således utges i proportion till en makes eller förälders intjänade pensionsförmåner, finns inom premiepensionssystemet ett efterlevandeskydd. Efterlevandeskyddet är frivilligt, och kostnaden för skyddet skall bäras av de individer som väljer skyddet. Det finns dels ett efterlevandeskydd före pensionstiden, som dock ännu inte trätt i kraft, dels ett efterlevandeskydd under pensionstiden.

Det sistnämnda är konstruerat så att pensionsspararens pension, efter ansökan och innan premiepensionen börjat betalas ut, räknas om till att gälla på både eget och makes eller därmed jämställd persons liv. Skyddet innebär att det vid pensionsspararens död betalas ut en livsvarig premiepension till efterlevande make eller sammanboende. Pensionsspararens egen ålderspension sänks så mycket som behövs för att tillgodohavandet på premiepensionskontot skall räcka till en lika stor premiepension för den efterlevande.

Efterlevandeskyddet före pensionstid omfattar, enligt de icke ikraftträdna reglerna, en temporär premiepension till efterlevande på ett eller två inkomstbasbelopp under fem år. Som huvudregel gäller en karenstid om ett år. Särskilda regler gäller för personer som fyllt 50 år. Ikraftträdandet av dessa regler har skjutits upp till den 1 januari 2007 för att möjliggöra ytterligare beredning.

I en promemoria från Finansdepartementet i januari i år, som bygger på ställningstaganden från Genomförandegruppen, föreslås vissa justeringar av reglerna i syfte att minska risken för att efterlevandeskyddet före pensionstid skall gå med förlust. Bland annat föreslås att efterlevandeskyddet före pensionstid begränsas till ett inkomstbasbelopp under fem år. Vidare föreslås att underskott skall få täckas genom avgifter från samtliga premiepensionssparare, dvs. undantag görs från kravet på försäkringsmässiga principer. Om produkten kommer att gå med underskott och till vilket belopp är enligt vad som anges i promemorian mycket svårt att bedöma. Av Premiepensionsmyndighetens (PPM) beräkningar följer att, med föreslagna modifieringar, förlusten kan antas uppgå till i varje fall 50 miljoner

kronor per år. Utifrån det antagandet blir den årliga kostnaden 10 kr per sparare, motsvarande 400 kr jämte avkastning för en sparandecykel på 40 år. I promemorian anges att kravet på försäkringsmässighet i premiepensionssystemet innebär att de medel som genom dödsfall frigörs i form av arvsvinster skall tillföras övriga försäkrade i kollektivet, dvs. samtliga pensionssparare. Införande av ett återbetalningsskydd skulle i praktiken innebära att premiepensionssystemet i den delen skulle byta karaktär från en försäkringslösning till en form av mer traditionellt sparande. En sådan fundamental förändring av systemet är enligt vad som anges i promemorian inte godtagbar. Det ifrågasätts också om inte egendomsskyddet i 2 kap. 18 § regeringsformen hindrar införandet av ett obligatoriskt efterlevandeskydd.

I samband med pensionsreformen gjordes också ändringar i äktenskapsbalken gällande bodelning i samband med äktenskapsskillnad (prop. 1997/98:106, bet. 1997/98:LU25, rskr. 1997/98:232). Ändringarna, som trädde i kraft den 1 januari 1999, innebär att rätt till pension på grund av privat pensionsförsäkring eller på grund av ett pensionssparavtal enligt lagen om individuellt pensionssparande som regel skall ingå i en bodelning efter äktenskapsskillnad (10 kap. 3 § äktenskapsbalken). Tidigare hade detta endast gällt i mycket begränsad omfattning. Övriga former av pensionsrättigheter, såsom tjänstepensioner och allmän pension, ingår däremot inte i bodelningen.

Om det uppstår en snedfördelning av makarnas pensionsskydd, finns det enligt bestämmelserna om underhåll i 6 kap. äktenskapsbalken olika möjligheter att rätta till missförhållandena efter en äktenskapsskillnad för en make som har dåligt pensionsskydd och otillräckliga möjligheter att själv förbättra skyddet.

Laguskottet har vid flera tillfällen, senast i betänkande 2003/04:LU22, behandlat och avstyrkt motioner om delning av intjänade pensionsrättigheter i samband med bodelning. Laguskottet har därvid erinrat om att gällande bestämmelser om bodelning inte utgör hinder mot att makar i samband med en äktenskapsskillnad och därpå följande bodelning träffar avtal om att i framtiden dela på ena makens framtida pension.

Utskottet anser att de möjligheter som i dag finns i det allmänna pensionssystemet att fördela pensionsrätter mellan makar har utformats så generöst som det efter omständigheterna har varit möjligt att göra. Även efterlevandes skyddsbehov har beaktats. Utskottet avstyrker därmed motionerna Sf357 yrkandena 17 och 18, Sf363 yrkande 19 och A352 yrkande 6.

Fonderna i premiepensionssystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om fonderna i premiepensionssystemet. Jämför reservation 8 (v) och särskilt yttrande 2 (mp).

Motioner

I motion Sf362 av Lars Ohly m.fl. (v) tas upp förslag som gäller Sjunde AP-fonden. Motionärerna anser att Sjunde AP-fonden skall få erbjuda en realräntefond som placerar i svenska realränteobligationer så att alla får möjlighet att välja bort den spekulation och det risktagande som det innebär att placera i aktiefonder (yrkande 10). Sjunde AP-fonden bör även ges möjlighet att erbjuda placering i ideella fonder (yrkande 11). Människor skall aktivt få välja Premiesparfonden och även erbjudas generationsfonder (yrkande 12). Sjunde AP-fonden skall få utöva rösträtt vid bolagsstämmor där de har aktieinnehav (yrkande 13). Vidare anser motionärerna att antalet fonder i premiepensionssystemet bör minskas radikalt, och regeringen bör återkomma med förslag på hur en sådan minskning kan utformas (yrkande 14).

I motion Sf230 av Jörgen Johansson (c) anges att pensionssystemen bör stimulera spararna att aktivt delta i placeringen av de egna pensionsmedlen och därvid få en ökad insikt i samhällets ekonomiska utveckling. Den enskildes möjlighet att överblicka fondmarknaden är dock i det närmaste omöjlig, och en översyn av premiepensionssystemet i syfte att höja systemets legitimitet är nödvändig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har under föregående riksmöte behandlat motionsyrkanden om premiepensionssystemet och därvid även haft en offentlig utfrågning. En redovisning av vad som framkom vid utfrågningen finns i betänkande 2003/04:SfU5.

Riksrevisionen, som har granskat premiepensionssystemet, redovisade i juni 2004 sin rapport Premiépensionens första år (RIR 2004:16). I rapporten anges bl.a. att det stora fondutbudet skapar problem för spararna och gör det svårt att välja fonder. Många fonder har också enligt Riksrevisionen avkastat mindre bra jämfört med index.

Regeringen beslöt senare samma månad att en särskild utredare skulle få i uppdrag att utvärdera premiepensionssystemets funktion (dir. 2004:77). Utredaren skall se över om informationen till pensionsspararna är tillräckligt bra och om kostnaderna är rimliga. Utredaren skall överväga systemets utformning när det gäller fondutbudets omfattning och sammansättning och föreslå åtgärder som kan underlätta valsituationen för den enskilde och

minska risken för systematiskt dåliga utfall. De förbättringar som utredaren föreslår skall ligga inom ramen för pensionsreformens grundläggande principer och mål. Uppdraget skall redovisas senast den 31 oktober 2005.

Utskottet avstyrker motionerna Sf230 och Sf362 yrkande 14, som får anses tillgodosedda med den pågående utredningen. I övrigt bör resultatet av utredningen avvaktas, och utskottet avstyrker även motion Sf362 yrkandena 10 och 12 i denna del.

Vad gäller Premiesparfonden hänvisas till att utskottet i betänkande 2003/04:SfU5 ansåg att regeringen i samråd med partierna bakom pensionsöverenskommelsen och dess genomförandegrupp bör behandla frågan om aktivt val av Premiesparfonden. Utskottet förutsatte att detta skulle ske utan ett formligt tillkännagivande från riksdagens sida. Utskottet anser att motion Sf362 yrkande 12 i denna del får anses tillgodosedd härmed.

Enligt 8 kap. 3 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension, LIP, gäller fr.o.m. den 1 januari 2000 att premiepensionsmedel inte får placeras i fonder som enligt fondbestämmelserna kan dela ut medel till andra än andelsägarna, dvs. s.k. ideella fonder. Förslaget lades fram i proposition 1999/2000:12 med hänvisning bl.a. till att inestående fordran på pension enligt 15 kap. 16 § LIP inte får överlåtas innan den är tillgänglig för lyftning. Det angavs att bestämmelser av det slaget också har ett socialt syfte, dvs. de syftar till att skydda de förmåner som de försäkrade har enligt lagstiftningen. Bestämmelserna motverkar också risken att en försäkrad genom att överlåta ännu inte tillgängliga försäkringsersättningar försätter sig i situationer där han eller hon behöver ytterligare stöd från det allmänna för sin försörjning. Dessa grundläggande principer markerar också att premiepensionssystemet är ett slutet ekonomiskt system. Utskottet delade regeringens uppfattning att premiepensionsmedel inte borde få placeras i ideella fonder (bet. 1999/2000:SfU6).

Utskottet har senast i betänkande 2003/04:SfU5 avstyrkt liknande motionsyrkanden. Utskottet finner inte heller nu anledning att ändra uppfattning beträffande ideella fonder, och utskottet avstyrker motion Sf362 yrkande 11.

Vad gäller Sjunde AP-fondens rätt att utöva rösträtt anges i 5 kap. 4 § lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder) att Sjunde AP-fonden får rösta för aktier i svenska bolag endast när kravet på långsiktigt hög avkastning eller behovet att trygga placeringarnas säkerhet inte kan tillgodoses på annat sätt. Bestämmelsen fanns tidigare fr.o.m. den 1 januari 1999 i den dåvarande lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden. I specialmotiveringen angavs (prop. 1997/98:151 s. 851) att en sådan situation kan uppkomma t.ex. när en akties verkliga värde endast kan tryggas genom yrkande om likvidation eller om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper.

Vid utskottets utfrågning om premiepensionssystemet våren 2004 framfördes kritik mot rösträttsbegränsningen från några av de inbjudna deltagarna och hänvisades bl.a. till att ägarens roll att styra företag har förändrats sedan pensionsbeslutet fattades. Utskottet, som förutsätter att även denna aspekt beaktas vid uppföljningen av pensionsreformen, avstyrker motion Sf362 yrkande 13.

Pensionsöverföringar till Europeiska patentverket

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om att tillåta överföring av pensionsrättigheter för svenskar anställda vid Europeiska patentverket (EPO).

Motion

I motion Sf218 av Lennart Hedquist och Stefan Hagfeldt (m) anförs att svenska medborgare anställda vid Europeiska patentverket (EPO) diskrimineras i förhållande till EU:s svenska tjänstemän och kollegorna vid EPO. Därför bör sådan överföring av pensionsrättigheter tillåtas som i dag gäller för svenskar anställda vid EU.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet redovisa vad som gäller för anställda i EU:s institutioner.

Den som tar anställning i en EU-institution är anställd i Europeiska gemenskaperna (EG) som sådana. Vederbörande kommer inte att tillhöra någon medlemsstats socialförsäkring och inte heller vara underkastad någon medlemsstats arbetsrättsliga regler. Bestämmelserna i förordning 1408/71 som gäller för migrerande arbetstagare m.fl. omfattar inte EU-institutionerna. EG har därför utformat ett eget regelverk för tjänstemännen som omfattar bl.a. lön, semester, föräldraledighet och pensionsrättigheter.

I detta regelverk ingår att en medborgare i ett EU-land som tillträder en anställning i en EU-institution enligt artikel 11 i bilaga 8 till EG:s tjänsteföreskrifter har rätt att, om han eller hon så önskar, överföra värdet av sin i en medlemsstat intjänade pensionsrätt till EG:s pensionssystem. Den anställde har rätt att överföra värdet av den ålderspension som han eller hon är berättigad till på grundval av tjänstgöring i en statlig förvaltning eller en nationell eller internationell organisation eller av verksamhet som anställd eller egenföretagare. Överföringen av pensionskapital till EG:s pensionssystem resulterar i att den anställde får tillgodoräkna sig det antal tjänsteår för sin EG-pension som motsvaras av kapitalbeloppet. Tjänsteföreskrifterna är

fastställda genom rådets förordning (EEG, Euratom, EKG) nr 259/68 av den 29 februari 1968. De är enligt artikel 249 i EG-fördraget bindande och direkt tillämpliga i medlemsstaterna.

Den lagstiftning som krävs för att möjliggöra överföringen av pensionsrättigheter intjänade i Sverige trädde i kraft den 1 juli 2002 (prop. 2001/02:21, bet. 2001/02:SfU9, rskr. 2001/02:181). Bestämmelserna är huvudsakligen intagna i en särskild lag, lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna.

Beträffande den allmänna pensionen är det möjligt att överföra värdet av pensionsrätt för inkomstpension och premiepension samt värdet av rätt till tilläggspension. För inkomstpensionen innebär det värdet av den enskildes pensionsbehållning t.o.m. det år då denne tillträtt tjänsten vid gemenskaperna. För premiepensionen innebär det värdet av tillgångarna på den enskildes premiepensionskonto vid tidpunkten för PPM:s inlösen av innehavet. Vad avser tilläggspension skall det försäkringstekniska värdet av den framtida tilläggspensionen överföras. Det innebär att den intjänade pensionsrätten anges som en fingerad ålderspension. Garantipension överförs inte, men om någon återföring till Sverige inte sker skall garantipensionen beräknas som om överföringen till EG inte har skett.

Även värdet av rätt till tjänstepension och av näringsidkares pensionsförsäkring och behållning på pensionssparkonto kan överföras. Pensionsgivarna och huvudmännen för de avtalsreglerade tjänstepensionssystemen tillämpar direkt tjänsteföreskrifterna.

Utskottet noterade i sitt betänkande 2001/02:SfU9 att vid omräkningen till tjänsteår i EU:s pensionssystem kommer en könsdifferentierad kapitaliseringsfaktor att användas. Det medför att kvinnor i flertalet fall missgynnas och att utfallet för dem blir 5–9 % sämre än utfallet för män. Utskottet ansåg att regeringen borde verka för en förändring av EU:s pensionsregler i detta avseende. Dessa könsskiljande regler har därefter ändrats.

Utskottet angav vidare att ett sätt att komma till rätta med såväl de nämnda könsskillnaderna som överkompensationen till följd av de skilda skattesystemen skulle vara att ändra formerna för samordning mellan EU:s och medlemsstaternas pensionssystem så att pensionsbeloppet som sådant inte längre förs över till EG. Utskottet hänvisade därvid till de regler om samordning som finns i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen. I förordningen regleras vilken medlemsstats lagstiftning som skall tillämpas i olika situationer. Här finns regler om beräkningen av pension i de fall en pensionstagare till följd av arbete eller bosättning i flera medlemsstater har förvärvat rätt till pension i mer än en medlemsstat. För att en migrerande arbetstagare inte skall gå miste om intjänade rättigheter finns bestämmelser om sammanläggning av försäkringsperioder m.m. Något motsvarande regelverk finns inte avseende kompletterande pensionsrättigheter, som t.ex. de svenska tjänstepensionerna, men ett steg att lösa denna fråga har tagits genom rådets direktiv

98/49/EG av den 29 juni 1998 om skydd av kompletterande pensionsrättigheter för anställda och egenföretagare som flyttar inom gemenskapen. För att främja rätten till fri rörlighet föreskrivs i direktivet vissa garantier för lika behandling i fråga om bevarandet av intjänade pensionsrättigheter. Avsikten är att ytterligare åtgärder avseende dessa pensionsrättigheter skall vidtas inom EU.

Enligt utskottets mening borde regeringen verka för att tjänsteföreskrifterna så snart som möjligt ändras så att intjänade pensionsrättigheter säkerställs för tjänstemännen utan att pensionsbelopp behöver överföras till EG. Riksdagen gjorde ett tillkännagivande till regeringen härom.

Vad härefter gäller anställda vid Europeiska patentverket (EPO) kan konstateras att dessa inte angivits omfattas av de aktuella tjänsteföreskrifterna. Enligt vad som angavs i proposition 2001/02:21 fanns det inte anledning att i det sammanhanget möjliggöra för andra som tjänstgör i eller utanför Sverige att hävda en motsvarande rätt till överföring av värdet av pensionsrättigheter. Utskottet har erfarit att Justitiedepartementet har avvisat framställningar om att lagstiftningen skall utvidgas till att omfatta anställda vid EPO. Så har även skett beträffande anställda vid Europeiska investeringsbanken, Europeiska centralbanken och Eurocontrol.

Utskottets principiella inställning är att intjänade pensionsrättigheter även för anställda i EU:s institutioner bör säkerställas utan att pensionsbelopp behöver överföras från det svenska pensionssystemet. Någon utvidgning av möjligheterna att överföra pensionsrättigheter till att avse anställda vid EPO bör därför inte ske. Enligt utskottets mening är det svenska ålderspensionssystemet så utformat att det tryggar intjänade ålderspensionsrättigheter. Några krav på minsta intjänandetid finns varken i inkomst- eller premiepensionssystemet. För tilläggspension, som med ett antal tjugondelar utges för personer födda 1953 eller tidigare, ställs endast kravet att pensionspoäng har tillgodoräknats för minst tre år. Vidare gäller för garantipension ett krav på minst tre års bosättningsstid. Garantipension betalas ut även vid bosättning i annat EU-land. De inkomstgrundade pensionerna betalas ut oavsett bosättningsland. Utskottet förutsätter i övrigt att regeringen noga följer i vilken mån det finns begränsningar avseende rätten till tjänstepension.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Sf218.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Ålderspensionssystemets utformning, punkt 1 (v)

av Ulla Hoffmann (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf362 yrkandena 2 och 8.

Ställningstagande

Det nya ålderspensionssystemet måste kritiseras för brist på förutsägbarhet och att det bidrar till ökade klyftor i samhället. Vi anser att det bör ersättas av ett mer omfördelande system som finansieras med skatter och arbetsgivaravgifter som tas ut på hela lönesumman.

Den automatiska balanseringen och andra regler i pensionssystemet medför att pensionärerna får bära ett alltför stort ansvar för pensionssystemets finansiella balans. Underskott upp till en viss storlek bör i stället finansieras med en tillfällig höjning av den allmänna pensionsavgiften som inte ger pensionsrätt. Vid större underskott får de då ansvariga politikerna ta ställning till hur balans skall uppnås i systemet.

2. Jämställda intjänandegrunder, punkt 2 (v, mp)

av Ulla Hoffmann (v) och Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf362 yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Kvinnor får generellt sett lägre pension till följd av att deras arbetslivsmönster skiljer sig från männens. Kvinnor utför mer obetalt arbete och har därför mindre utrymme för lönearbete, och de arbetar oftare än män deltid. Situationen försvåras även av att kvinnor lönediskrimineras. Kvinnor missgynnas också pensionsmässigt genom barnafödande, vilket ofta medför reducerad arbetstid och sämre karriärmöjligheter. Det nya pensionssystemet är uppbyggt efter ett manligt arbetslivsmönster, och förutsättningen för att kvinnor skall få en pension som går att leva på är att hela samhället förändras i grunden. För att undvika framtida orättvisor mellan män och kvinnor inom ramen för det nya pensionssystemet bör intjänandereglerna – utifrån arbetslivet och det sociala livet i övrigt – göras jämställda mellan kvinnor och män.

Det nya pensionssystemet är tänkt att motivera arbetstagare att arbeta längre för att därigenom få en högre pension. Människor med låga löner, förslitande arbetsuppgifter och med stor andel dubbelarbete orkar dock sällan arbeta ens till 65 års ålder. I dag är pensionsåldern för LO-kollektivet i genomsnitt 58 år. Möjligheten för en metallarbetare eller en undersköterska att höja pensionen genom ytterligare några års arbete efter 65 år synes vara enbart teoretisk.

Regeringen bör låta utreda dels hur det nya pensionssystemets intjänandegrunder kan göras jämställda för kvinnor och män, dels pensionssystemets verkningar utifrån ett klassperspektiv.

3. Genomförandegruppen, punkt 3 (v, mp)

av Ulla Hoffmann (v) och Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf362 yrkande 6.

Ställningstagande

Det är hög tid att alla riksdagens sju partier tillåts att fullt ut ta ansvar för och påverka pensionsfrågorna. Det faktum att fem partier fortfarande bakom lyckta dörrar fattar viktiga avgöranden om pensionssystemet begränsar detta. Riksdagens samtliga partier skall därför ges nödvändig information om vad som kvarstår av Genomförandegruppens uppdrag och fortlöpande få insyn i dess arbete.

4. Pensionsrätt vid studier, punkt 4 (v, mp)

av Ulla Hoffmann (v) och Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf362 yrkande 5.

Ställningstagande

Studierande med studiemedel får i dag tillgodoräkna sig pensionsrätt för bidragsdelen. Pensionsrätten för denna grupp behöver emellertid förbättras eftersom högskolestudier inte med automatik leder till hög lön. Detta gäller för t.ex. bibliotekarier, sjuksköterskor och förskollärare. I dessa yrkesgrupper är kvinnor överrepresenterade. En förbättrad pensionsrätt vid studier får dock inte konkurrera ut andra för gruppen nödvändiga förbättringar.

5. Pensionsrätt vid totalförsvarsplikt, punkt 5 (v)

av Ulla Hoffmann (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö242 yrkande 2.

Ställningstagande

Möjligheten att höja nivåerna för de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande inkomst bör prövas. Det skulle vara rimligare att det pensionsgrundande beloppet motsvarar hela, och inte som nu hälften av, befolkningens genomsnittliga pensionsgrundande inkomst.

6. Makars pensionsrättigheter, punkt 6 – motiveringen (m)

av Per Westerberg (m), Anita Sidén (m) och Anna Lilliehöök (m).

Ställningstagande

Pensionsfrågan är komplicerad inom äktenskapet, främst på grund av att makarna beroende på arbetsfördelningen i förhållandet inte alltid tjänar in lika stora pensionsrätter. Det kan leda till mycket ojämlika förhållanden vid såväl skilsmässa som dödsfall. Såväl jämställdhetsaspekter som skyddet för familjebildningen och barnen talar för en förändring.

Vid en skilsmässa bör pensionsrätter intjänade under äktenskapet ingå i giftorättsgodset och värdet därmed delas lika. Några ingrepp i pensionssystemet behöver inte göras utan den make som tjänat in mindre pensionsrätt kan få kompensation i form av annat giftorättsgods eller eventuellt genom en separat kapitalpensionsförsäkring.

Vid dödsfall är efterlevandeskyddet i det allmänna pensionssystemet ytterst svagt. Efterlevandeskyddet i kollektivavtalen på den privata sektorn är däremot generellt sett bra, till skillnad från motsvarande inom den offentliga sektorn. Huvudregeln bör enligt vår uppfattning vara att premiepensionen alltid skall vara på "två liv" och därmed ge ett avsevärt bättre efterlevandeskydd. Vi anser att denna fråga bör överlämnas till Genomförandegruppen.

7. Makars pensionsrättigheter, punkt 6 – motiveringen (kd) av Kenneth Lantz (kd).

Ställningstagande

Pensionsfrågor har och kommer fortsättningsvis att vara av stort känslomässigt värde. Dessutom blir det ekonomiska värdet betydande efter ett helt livs intjänandetid.

Inkomstfördelningen inom äktenskapet är oftast inte lika. Orsaken kan vara förvärvsarbetets tvång på ena parten. Tanken med äktenskap är dock lika delning av gemensamma tillgångar och arbetsinsatser. Därför torde en lika delning av intjänad pensionsrätt vara värdefull för makarna.

Vi anser att makar bör ha samma rätt till fördelning av pensionstillgångar som till övriga, ofta betydligt mindre värda, ägodelar. Rätten till lika delning av pensioners värde bör gälla såväl under pågående äktenskap som vid bodelning.

Frågan bör beaktas i Genomförandegruppens kommande arbete.

8. Fonderna i premiepensionssystemet, punkt 7 (v) av Ulla Hoffmann (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Sf362 yrkandena 10–14 och avslår motion 2004/05:Sf230 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Fördelen med den statliga förvaltningen av Sjunde AP-fonden är att den ger möjlighet till demokratisk styrning av fondens förvaltning och en garanti för allmänhetens insyn. Av denna anledning bör människor aktivt få välja Premiesparfonden.

Dagens situation på börsen visar hur vanskligt det nya pensionssystemet är för framtidens pensionärer. Bland annat innebär införandet av premiepension att pensionen i större utsträckning än tidigare är avhängig av börsens utveckling, olika kapitalförvaltares skicklighet och individens kännedom om aktiemarknaden. Alla måste därför ha möjlighet att välja bort det risktagande som aktiefonder innebär. Realräntefonder som placerar i svenska realränteobligationer är skyddade mot både inflation och växelkursutveckling. Sjunde AP-fonden bör därför ges möjlighet att erbjuda en realräntefond.

Sjunde AP-fonden bör även ges möjlighet att erbjuda placering i ideella fonder. Människor skall även erbjudas generationsfonder. Sjunde AP-fonden skall få utöva rösträtt vid bolagsstämmor där den har aktieinnehav. Vidare anser vi att antalet fonder i premiepensionssystemet bör minskas radikalt, och regeringen bör återkomma med förslag på hur en sådan minskning kan utformas.

Särskilda yttranden

1. Makars pensionsrättigheter, punkt 6 (fp, c)

Bo Könberg (fp), Linnéa Darell (fp) och Birgitta Carlsson (c) anför:

Inom ramen för 1994 års pensionsuppgörelse gjordes förbättringar vad gäller en jämnare fördelning av makars och därmed jämställdas pensionsrättigheter. En ändring gällde ökade möjligheter att vid skilsmässa beakta snedfördelning av pensionsrättigheter mellan makarna. En annan ändring gällde att privat pensionsförsäkring och pensionssparande enligt lagen om individuellt pensionssparande skulle medräknas i samband med skilsmässa. Ytterligare en ändring var att möjlighet öppnades för frivillig överföring av premiepensionsrätt mellan makarna. Detta infördes av bland annat tekniska skäl i stället för en möjlighet till frivillig delning av pensionsrätterna. En fördel med denna möjlighet var att den kunde öppnas även för dem födda före år 1954. Möjligheten till frivillig överföring av premiepensionsrätt har endast använts i mycket liten utsträckning. En orsak är säkert att möjligheten inte är särskilt känd.

Det är enligt vår mening angeläget att Genomförandegruppen analyserar resultatet av de nämnda förändringarna och diskuterar åtgärder för att åstadkomma en jämnare fördelning mellan makars pensionsrättigheter. Särskilt angeläget är detta inför skilsmässor och dödsfall.

2. Fonderna i premiepensionssystemet, punkt 7 (mp)

Mona Jönsson (mp) anför:

Miljöpartiet anser att det i hela premiepensionssystemet bör vara tillåtet att placera i s.k. ideella fonder, dvs. fonder där en del av avkastningen går till ideella ändamål. Att inte tillåta placering i ideella fonder innebär en begränsning av människors önskan att verka solidariskt och ideellt.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:Fö242 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att pröva möjligheten att höja nivåerna för de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande inkomst.

2004/05:Sf218 av Lennart Hedquist och Stefan Hagfeldt (båda m):

Riksdagen begär att regeringen ingår avtal om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska patentverket (EPO).

2004/05:Sf230 av Jörgen Johansson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av det enskilda deltagandet i uppbyggnaden av pensionssystemen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra en översyn av premiepensionssystemet i syfte att höja systemets legitimitet.

2004/05:Sf357 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta premiepensionen tillfalla efterlevande make/maka utan särskild ansökan.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheten att fördela pensionsrättigheter mellan makar och låta pensionen tillfalla efterlevande make/maka även i inkomstpensionssystemet.

2004/05:Sf362 av Lars Ohly m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur förändringar vad gäller pensionssystemet bäst kan genomföras.
3. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att lägga fram förslag på hur det nya pensionssystemets intjänande-grunder kan göras jämställt mellan kvinnor och män.
4. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning angående vad i motionen anförs om pensionssystemets verkningar utifrån ett klassperspektiv.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrad pensionsrätt vid studier.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att riksdagens samtliga partier skall ges nödvändig information om vad som kvarstår av Genomförandegruppens uppdrag och ge riksdagens samtliga partier fortlöpande insyn i dess arbete.
8. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till aktiv automatisk balansering i enlighet med vad i motionen anförs.
10. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ändring enligt vad i motionen anförs om placering i realräntefonder.
11. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring enligt vad i motionen anförs om Sjunde AP-fonden och möjlighet till placering i ideella fonder.
12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring enligt vad i motionen anförs om ökat utbud i Sjunde AP-fonden.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sjunde AP-fonden skall ges möjlighet att utöva rösträtt vid bolagsstämmor där de har aktieinnehav.
14. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på hur en minskning av antalet fonder bör utformas.

2004/05:Sf363 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

19. Riksdagen begär att regeringen ger genomförandegruppen för det nya pensionssystemet i uppdrag att utreda utformningen av reglerna för delad premiepension, i enlighet med vad som anförs i motionen.

2004/05:A352 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i premiepensionssystemet så att pensionspoängen automatiskt delas mellan föräldrarna, i enlighet med vad som anförs i motionen.